

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Friluftsliv i Oslomarka

Vern og bruk av Marka og
Oslo og omland friluftsråds rolle

Statssekretær Heidi Sørensen

Oslo og omland friluftsråds
jubileumskonferanse
Oslo, 21. oktober 2011

Foto: Marianne Gjør

Gratulerer med de første 75 år!

2

På vegne av miljøvernministeren, meg selv og Miljøverndepartementet, vil jeg gratulere Oslo og omland friluftsråd med 75-årsdagen!

Befolkningen i og rundt Oslo er heldig som har friluftsrådet til å jobbe for å sikre de unike friluftsområdene rundt hovedstaden.

Mange av innbyggerne i og rundt hovedstaden er trolig ikke klar over hvilken betydning og innflytelse dere i friluftsrådet har. Dere har innflytelse på grunn av både faglig dyktighet og taktisk arbeid fra de ansatte, styret og andre som er involvert i arbeidet deres.

Hva er friluftsliv?

"Friluftsliv er opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse"

"[...] prioritere det enkle friluftslivet i nær kontakt med naturen og med små krav til fysisk tiltrettelegging og personlig utstyr"

Ordet friluftsliv ble brukt første gang i 1859 av Henrik Ibsen, i diktet "Paa Vidderne". Her omtaler Ibsen livet på den øde seterstue som "Friluftsliv for mine Tanker". Hos Ibsen dreide friluftsliv seg om at mennesket oppdager sin individuelle særegenhet i naturen, og at mennesker bør trekke seg vekk fra samfunnet en stund for å vinne innsikt og personlig styrke.

Fridtjof Nansen regnes som den som etablerte begrepet friluftsliv i norsk bevissthet. Gjennom sitt liv i naturen, ble han et viktig forbilde og en premissgiver for ettertiden. Han oppsummerte mange av sine tanker rundt friluftslivet i sin tale Friluftsliv, til Den norske turistforenings ungdom i 1921.

Villmarksforfatteren Mikkjel Fønhus beskrev friluftslivet slik: "Helse, rikdom og glede rommes i det ene ordet: Friluftsliv".

I Stortingsmelding nr. 40 Om friluftsliv (1986-87), er friluftsliv definert på følgende måte:

"Friluftsliv er opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse".

"[...] prioritere det enkle friluftslivet i nær kontakt med naturen og med små krav til fysisk tiltrettelegging og personlig utstyr".

Historisk tradisjon og kulturarv

Friluftslivets dypeste røtter finner vi i jakt, fangst og matauk, som høsting av sopp og bær

Nordmenns forhold til naturen og friluftsliv er særlig knyttet til oppbyggingen av en norsk nasjonal identitet fra midten av 1800-tallet

4

Foto: Marianne Gjory

Friluftslivets dypeste røtter finner vi i jakt, fangst og matauke (høsting av sopp og bærplukking som tilskudd til mat), som har vært drevet så lenge det har vært folk i dette landet.

Friluftsliv i Norge har også sterke røtter i prosessen rundt oppbygging av en nasjonal identitet og kampen for nasjonalt selvstyre fra slutten av 1700-tallet og på 1800-tallet. Særlig fra midten av 1800-tallet ble nordmenns forhold til naturen og friluftsliv brukt aktivt og bevisst i arbeidet med å skape en nasjonal identitet.

Friluftsliv som vi kjenner i dag er et resultat av den moderne tiden og romantikken, fra da vi i Norge fikk tid som var atskilt fra arbeidet; fritid. Fritiden ga oss mulighet til å se på naturen med nye øyne og til å være i naturen kun for å få naturopplevelse og fysisk aktivitet.

Friluftslivets formål

Friluftsliv har en verdi i seg selv og betyr mye for livskvaliteten.

Friluftsliv skaper gode miljøholdninger. Vi tror at opphold i friluft skaper gode holdninger til naturen og miljøet rundt deg.

Friluftsliv fremmer folkehelse. Det er noe alle kan drive i en eller annen form.

Friluftsliv er folkehelse

6

Friluftsliv er en kilde til livskvalitet, rekreasjon og bedre folkehelse. Ute i naturen, med frisk luft i lungene, kan vi oppleve ting sterkere og kople bedre av! Friluftsliv er for mange en kilde til glede og motivasjon som kan gi påfyll av energi i en travel hverdag.

Når det gjelder helsegevinsten friluftslivet gir, er det bedre å forebygge enn å reparere. Det er både best og billigst og gir positive bivirkninger!

Det er særlig viktig å motivere de som ikke er aktive, og skape lyst til å dra på tur og drive med fysisk aktivitet!

Friluftsliv er et lavterskeltilbud som det bør være lett å komme i gang med. Tilgjengelige friluftsområder nær der folk bor, er av stor betydning for å gjøre dørstokkmila kortest mulig.

Videreføring av friluftslivstradisjoner

For å sikre de norske friluftslivstradisjonene i årene fremover, er det viktig både å ta vare på områder for friluftsliv og å motivere folk til å drive med friluftsliv

7

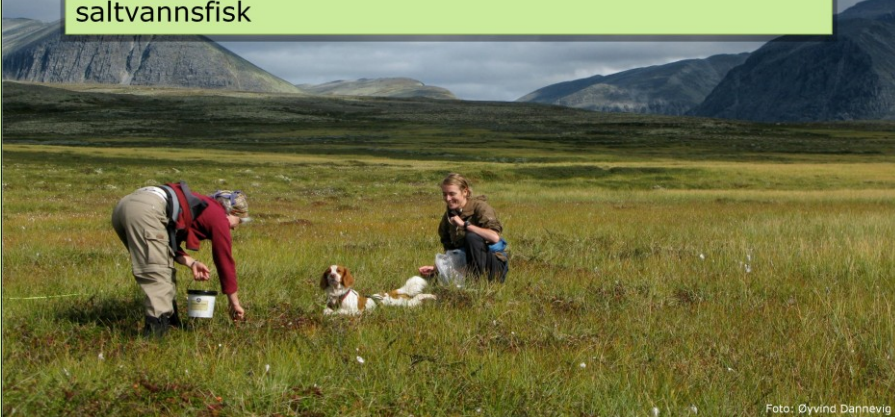
For å sikre de norske friluftslivstradisjonene i årene fremover, er det viktig både å ta vare på områder for friluftsliv og å motivere folk til å drive med friluftsliv.

Friluftsliv er ikke en statisk aktivitet, og det er ikke gitt at friluftsliv også i fremtiden vil ha samme mening og innhold som i dag. Friluftsliv får langt på veg bare mening og innhold i en sosial og kulturell kontekst.

Det er derfor ikke gitt at den norske friluftslivstradisjonen skal bestå av seg selv. Det er helt nødvendig at foreldre, det offentlige og organisasjonene hele tiden formidler til den oppvoksende slekt hvilke verdier, glede og opplevelser som ligger i ferdsel og opphold i den frie naturen!

Allemannsretten – bærebjelken for norsk friluftsliv

Allemannsretten gir deg rett til å ferdes og oppholde deg i norsk natur. Den gjelder når du er i skogen, på fjellet, sjøen og elven, i vannene – uavhengig av hvem som er grunneier. Du kan også høste av naturen: plukke bær, sopp og blomster, eller fiske saltvannsfisk

8

Foto: Øyvind Dannevig

Allemannsretten gir deg rett til å ferdes og oppholde deg i norsk natur. Den gjelder når du er i skogen, på fjellet, sjøen og elven, i vannene – uavhengig av hvem som er grunneier. Du kan også høste av naturen: plukke bær, sopp og blomster, eller fiske saltvannsfisk

Allmennhetens rett til fri ferdsel i utmark er av grunnleggende verdi for det norske friluftslivet, og det er en rettighet regjeringen er svært opptatt av å hegne om.

Allemannsretten bygger på det samme rettsprinsippet som hevd. Det vil si at rett kan dannes ved faktisk bruk, når denne har foregått over lang tid. I Norge har fri ferdsel vært praktisert så langt tilbake i tid som noen har fortegnelse over, og lenge før begrepet friluftsliv kom i bruk.

Allemannsretten sier dermed noe om våre forfedre og deres væremåte og tankesett, og mye av vår livsstil i dag er basert på den. Allemannsretten er det rettslige fundamentet for det naturvennlig og lite ressurskrevende friluftslivet.

I Soria-Moria-erklæringen fra 2005 står det følgende:

“Allmennhetens tilgang til naturopplevelser i Norge er utgangspunktet for manges naturglede og miljøengasjement, og skal sikres”.

Allemannsretten - betaling?

Adgangen til å ta betalt for tilgang til opparbeidede friluftsområder i utmark er regulert i frilufsloven § 14

Bestemmelsen gir ikke åpning for at det kan tas betalt for tilgang til skiløyper i utmark

9

Foto: Marianne Gjorv

Det har i senere tid vært en diskusjon, bl.a. i media, om betaling for skiløyper. [klikk] Forarbeidene til bestemmelsen i frilufsloven § 14, presiserer at bestemmelsen gjelder nærmere avgrensede områder "men gir ikke hjemmel for å legge avgift for ferdsel på skiløyper, stier o.l."

Frilufsloven er ikke til hinder for frivillige betalingsordninger. De fleste steder i landet har man velfungerende ordninger med spleiselag mellom private, det offentlige, og frivillige organisasjoner. Det utføres også en fantastisk dugnadsinnsats på dette området.

Tvungne betalingsordninger vil uthule allemannsretten, og vil gi svært uheldige begrensninger på mulighetene for folk flest til å bruke naturen til idrett og friluftsliv. Det kan ikke være tvil om at innføring av betalingsordninger vil kunne begrense deltakelsen i idretts- og friluftslivsaktiviteter.

Friluftsløven - endringer

Stortinget har nylig vedtatt endringer i friluftsløven

Endringene gir økte rettigheter for allmennheten for ferdsel i utmark, og ferdsel på innmark som leder ut i utmark

Lovendringene trer i kraft 1. januar 2012

10

Stortinget har nylig vedtatt endringer i friluftsløven.

Endringene gir økte rettigheter for allmennheten for ferdsel i utmark, og ferdsel på innmark som leder ut i utmark.

Lovendringene trer i kraft 1. januar 2012.

Det vil blant annet bli lov til å gå i skogplantefelt hele året, og ikke bare vinterstid. I tillegg åpner loven for å lage forskrift som tillater telting nærmere enn 150 meter fra hus og hytte i kystnære områder. Hensynet til grunneierne skal balanseres opp mot hensynet til friluftslivet og allemannsretten, og man skal ferdes med nødvendig aktsomhet.

Forbud mot ulovlige stengsler

Det blir forbudt å sette opp skilt og stengsel som hindrer lovlig opphold og høsting.

Folk skal kunne gå på vei eller sti gjennom innmark for å komme til utmark.

Tvangsmulkt blir innført for å få fjernet ulovlige skilt og stengsler.

Nye friluftformer

Vi må være åpne for nye friluftformer og nye måter å drive friluftsliv på

Nye friluftformer må imidlertid ta nødvendig hensyn til andre friluftslivsutøvere og naturverdiene

12

Foto: Oskar Åslund/DNT

Vi må være åpne for nye friluftformer og nye måter å drive friluftsliv på.

Nye friluftformer må imidlertid ta nødvendig hensyn til andre friluftslivsutøvere og naturverdiene.

På bakgrunn av et anmodningsvedtak fra Stortinget, har Miljøverndepartementet startet arbeidet med å gjennomgå friluftsloven og andre tilstøtende regelverk for å klargjøre hvilke restriksjoner som gjelder for nye friluftformer. Gjennomgangen vil bli lagt frem for Stortinget i neste års budsjettproposisjon.

Marka - Norges viktigste bynære friluftslivs- og rekreasjonsområde

1,2 millioner mennesker

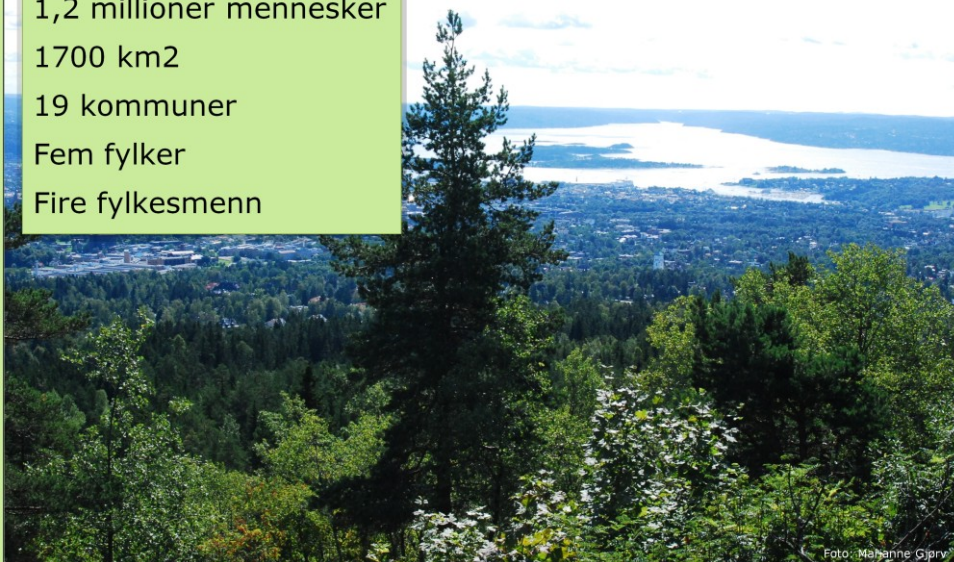
1700 km²

19 kommuner

Fem fylker

Fire fylkesmenn

13

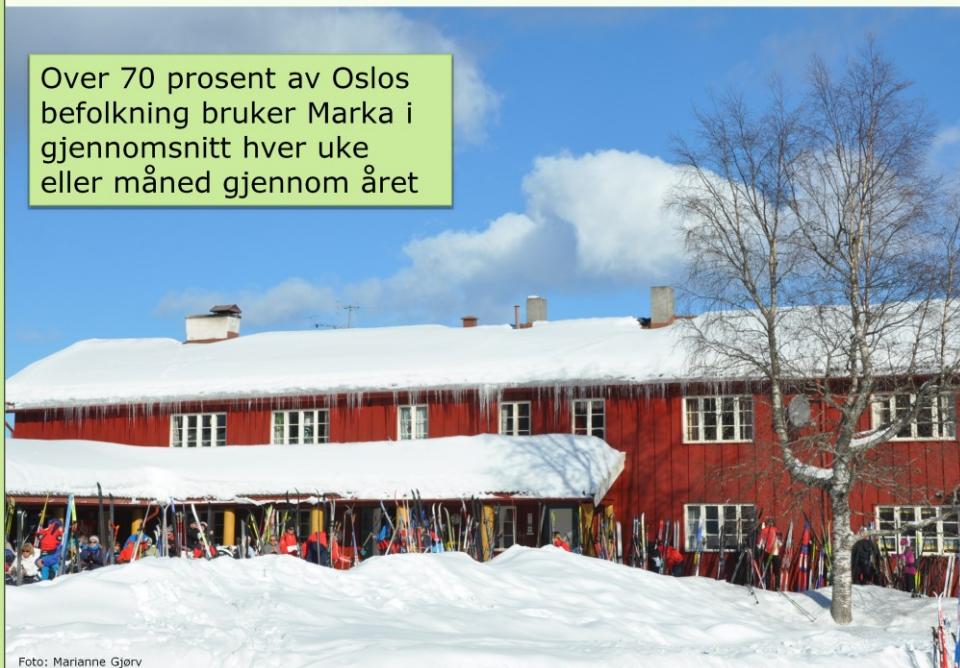
Marka er Norges viktigste bynære friluftslivs- og rekreasjonsområde. [klikk] Dette henger sammen med at omtrent 1,2 millioner mennesker har Marka som sitt nærmeste større turområde. Marka er 1700 km², 19 kommuner, fem fylker og fire fylkesmenn.

Det er nå to år siden markaloven trådte i kraft. Formålet med markaloven er å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett. Loven skal sikre Markas grenser og bevare et rikt og variert landskap og natur- og kulturmiljø med kulturminner. Det skal samtidig tas hensyn til bærekraftig bruk til andre formål.

Mange saker er behandlet etter markaloven, og jeg synes de vedtakene som er truffet etter loven viser at den i hovedsak fungerer bra.

Bruk av Marka

Over 70 prosent av Oslos befolkning bruker Marka i gjennomsnitt hver uke eller måned gjennom året

14

Foto: Marianne Gjerv

En undersøkelse gjennomført av Oslo kommune viser at over 70 prosent av Oslos befolkning bruker Marka i gjennomsnitt hver uke eller måned gjennom året.

Marka under krigen

Foto: Stellan Bunes, Skiforeningen

Foto: Arild Møland

Under krigen spilte Marka en viktig rolle i motstandsarbeidet og spor fra krigen kan være interessante kulturminner for markavandreren

15

Foto: Marianne Gjerv

Marka er og har ikke bare vært viktig for friluftsliv, landbruk og skogsdrift. Under krigen spilte Marka en viktig rolle i motstandsarbeidet. Flere spor fra krigen ligger i dag rundt i Marka, og er i dag interessante kulturminner for markavandreren, i tillegg til andre spor fra tidligere bruk av Marka. Kulturminner er viktige elementer i Marka og beriker opplevelsen for Markavandreren.

Store mengder ammunisjon og annet utstyr ble sluppet over Marka under krigen. Fremdeles kan man se containere ligge på de gamle slippllassene rundt i Marka, slik de har ligget siden de ble tømt av norske motstandsfolk under krigen. Det er en fascinerende opplevelse å komme over containere fra slike slipp på vandringer i Marka.

Flere av hyttene som gutta på skauen hadde som skjulested under krigen står fortsatt, og har en historie som beriker opplevelsen for markavandrere.

Høsten 1943 etablerte Milorg en kurer-, og flyktningrute gjennom Østmarka og videre til Sverige. Denne er nå merket og gir en flott vandring gjennom praktfull Østmarksnatur i den samme leden som flyktninger og kurerer gikk under krigen, med fare for sitt eget liv. Ruten hadde kodenavn Timian.

Oslo og omland friluftsråd og Marka

Oslo og omland friluftsråd har spilt en svært viktig rolle i arbeidet med å sikre de fantastiske skogområdene rundt Oslo

Friluftsrådet tok i 1946 initiativ til demonstrasjonen mot kraftledninger i marka, som samlet 30-40 000 deltakere

16

Foto: Marianne Gjøv

Oslo marka har vært Oslo og omland friluftsråds hovedfokus, siden starten i 1936. Bl.a. har deres arbeid med å sikre skogområdene rundt Oslo gitt svært gode resultater!

Det var kraftforsyningen under og like etter 2. verdenskrig som for alvor førte til at vern eller utbygging av Oslo marka ble et politisk stridsspørsmål. Etter krigen ble planene om kraftledningsgater gjennom Marka aktuelle, og Oslo og omland friluftsråd gikk imot disse planene om kraftledninger.

28. november 1946 ble det gjennomført en demonstrasjon mot kraftgatene i Oslo sentrum, med 30 000 - 40 000 mennesker. Dette var lenge den største demonstrasjonen som har vært i Oslo. Oslo og omland friluftsråd hadde en meget sentral rolle i demonstrasjonen, da sentrale skikkelser i rådet tok initiativ til demonstrasjonen.

Markaloven og markagrensen

På bildet ser dere bl.a. statsråd Erik Solheim, Erik Sture Larre og meg feire lanseringen av markaloven i desember 2008. [klikk] Sture Larre og friluftsrådet har i stor grad bidratt til at det brede politiske miljø etter hvert bygget opp forståelsen for at en egen lov for Marka var nødvendig.

[klikk] Markagrensen har blitt litt justert opp gjennom årene, men utgangspunktet har vært grensen som ble satt opp av Oslo og omland friluftsråd allerede i 1938. Da lanserte Nils Houge i friluftsrådet en skisse for avgrensning av Oslomarka/markagrense, som er blitt kalt "den sorte strek". Den omfattet samtlige områder som i dag regnes for å tilhøre Oslomarka.

I 1965 la Oslo og omland friluftsråd fram en detaljert fredningsplan for Oslomarka i 13 punkter. Denne ble ikke vedtatt. Dere har imidlertid fortsatt deres arbeid for en egen lov for Oslomarka, og det står det respekt av! Resultatet at arbeidet ser vi nå, arbeidet bar frukter til slutt!

Justering av markagrensen

I Markaloven er det hjemmel for å justere grensen ved forskrift. Dette er bare en hjemmel for mindre, tekniske justeringer og ikke for større endringer av grensen.

Det har kommet inn en rekke forslag om endringer og justeringer av markagrensen fra kommunene.

Miljøverndepartementet har hatt møte med hver enkelt kommune om forslagene. Forslagene omfatter både å ta områder ut av Marka og legge områder inn, men det er klart mest forslag om å ta områder ut.

Miljøverndepartementet jobber med utkast til forskrift om grensejusteringer, og tar sikte på å sende denne på høring før jul.

Markagrensen vil alltid trenge støtte

Organisasjonene må fortsette å skape støtte rundt markagrensen slik at den får bestå som i dag

Marka vil alltid være sårbar for fremtidige lovendringer og ønsker om utvidelse av byggeområder

19

Foto: Marianne Gjerv

Oslo og omland friluftsråd har fortsatt en viktig rolle videre med å skape støtte for dagens markagrense.

Det er ikke å se bort i fra at markagrensen kan oppleve utbyggingspress i fremtiden og det er derfor veldig viktig å skape en forankring av markagrensen hos befolkningen slik at den kan bestå slik den er i dag.

Vern etter markaloven

Arbeidet med vern av særlig viktige friluftsområder etter markaloven § 11 pågår

20

Kobberhaugen

Foto: Marianne Gjerv

Arbeidet frem mot vern av særlig viktige friluftsområder etter markaloven § 11 pågår. I sommer har områder som kan være aktuelle for vern, både etter naturmangfoldloven og markaloven, blitt kartlagt og verdisatt.

Bildet viser nedstigningen mot Kobberhaugtjernet i Nordmarka. Kobberhaugen er et av 32 områder som Sweco har kartlagt nå i sommer, på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus. Til sammen er 45 000 dekar kartlagt med tanke på eventuelt vern. Fylkesmannen mottok 174 forslag til verneområder i Marka, og 32 områder ble valgt ut for kartlegging og verdisetting.

Det tas sikte på at forslag til aktuelle områder for vern sendes på høring i slutten av 2012.

Markarådet

21

Foto: Marianne Gjerv

Markarådet er besluttet opprettet og departementet tar sikte på å oppnevne rådets medlemmer nå i november. Rådet skal etter planen ha sitt første møte 28. november. Oslo og omegn friluftsråd er et av 18 medlemmer i rådet.

I tillegg er de andre sentrale markaorganisasjonene, kommunene, idretten, beboerinteresser, hytteinteresser og skog-, og landbruksinteressene representert.

Markarådets rolle

Markarådet bør bli en viktig arena der ulike interesser kan forenes om forvaltningen av Marka

22

Foto: Heidi Sørensen

Markarådet bør bli en viktig arena for gjensidig informasjon og utveksling av erfaringer og synspunkter mellom offentlige myndigheter, frivillige organisasjoner, grunneiere og beboere om praktisering av markaloven. Rådets arbeid skal være rettet mot overordnede utfordringer knyttet til en enhetlig forvaltning av Marka.

Jeg har forventninger til at Markarådet vil bidra aktivt med synspunkter vedr. forvaltningen av Marka, og ser fram til at rådet kommer i arbeid.

Grøntarealer i byggesonen

Viktig med tilgang til friluftsområder nær der folk bor

23

Foto: Marianne Gjerv

Friluftsrådet har også fokus på grøntområder i byggesonen.

Marka er viktig, men grøntområdene og nærområdene inne i bebyggelsen er også viktige for friluftslivet og for å få de inaktive til å bli mer aktive. Det er langt fra alle som har gangavstand til Marka og det er derfor viktig å sikre og tilrettelegge for rekreasjonsområder i naturomgivelser i nærmiljøet.

De bynære grøntområdene er også viktig med tanke på å legge til rette for friluftsliv for flere brukergrupper.

Kanskje vi kan håpe på en enda sterkere fokus på disse områdene fra friluftsrådet?

Lykke til med de neste 75 år!

24

Oslo og omland friluftsråd er en viktig aktør i arbeidet med å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, og dere blir hørt på og tatt hensyn til.

Dere er en viktig høringsinstans i saker som berører friluftsliv og grøntarealer, og dere er en betydningsfull deltaker i ulike fora som er viktig for friluftslivet.

Vi setter stor pris på det arbeidet dere gjør for friluftsliv blant barn og unge, bl.a. gjennom å arrangere seminarer for lærere og ansatte i skolefritidsordningen og barnehager. Dette er viktig for rekruttering til friluftsliv og gjennom dette få forståelse og kunnskap om naturen. Vi ser også at dere gjør et viktig arbeid for å bidra til at de inaktive blir mer aktive.

Jeg vil ønske friluftsrådet lykke til med de neste 75 år, og lykke til i det videre arbeidet med å sikre vilkårene for allmennhetens friluftsliv i Oslo og Akershus!